

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ НА ПРАЦЮ ЯК КРОК ДО СТВОРЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА

Філіпська Н. О.

*кандидат юридичних наук, викладач кафедри конституційного
і міжнародного права факультету № 4*

*Харківського національного університету внутрішніх справ
м. Харків, Україна*

Будь-як країна створює соціальну, економічну та ідеологічну політику щодо захисту осіб з інвалідністю відповідно до власних можливостей та рівня свого розвитку. Суспільство ще у минулому столітті усвідомило необхідність не лише визнання, а й забезпечення та захисту прав даної категорії осіб. У II половині XX століття громадські організації, створені для захисту прав осіб з інвалідністю, розпочали роботу щодо створення принципово нової концепції такого явища, як інвалідність. З 60-х років минулого століття багато країн починають говорити про необхідність не лише визнання, а й забезпечення та гарантування прав та свобод осіб з інвалідністю. Це стало початком відходу суспільства від благодійної моделі суспільства до суспільства, яке визнає рівні права даної категорії осіб.

Нова концепція враховувала тісний зв'язок між обмеженнями, яких зазнає така особа, структурою та характером середовища, що його оточує, визначивши вплив цих складових та ставлення суспільства до осіб з інвалідністю. У вступі до Стандартних правил забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю від 20.12.1993 зазначається, що політика, що проводиться у даний час відносно осіб з інвалідністю, кількість яких у світі щороку збільшується, є результатом розвитку суспільства останніх двохсот років [1]. Ці Правила передбачають набуття державами серйозних зобов'язань щодо забезпечення рівності можливостей для осіб з інвалідністю.

Ухвалена ООН у 1982 році Всесвітня програма дій щодо осіб з інвалідністю вперше визначила інвалідність як функцію відносин між даною категорією осіб та їх оточенням. У міжнародних документах зазначається, що держави мають забезпечити рівні можливості та докласти зусиль для усунення перешкод, які ускладнюють або унеможливають реалізацію особами з обмеженими можливостями своїх прав і свобод [2]. Під терміном «забезпечення рівних можливостей» ми розуміємо процес, завдяки якому різні системи суспільства і навколишнього середовища, такі, як обслуговування, трудова діяльність та інформація, виявляються доступними для всіх, особливо осіб з обмеженими можливостями.

Однак, ми погодимося із думкою Т. С. Зуб та П. С. Алпатової, що у житті людей з інвалідністю існують загальні проблемні зони, серед яких неадаптованість середовища до життєдіяльності людей зі специфічними потребами; комунікативні бар'єри, які обумовлені дефіцитом спілкування й взаємодії «суспільство – людина з обмеженими можливостями», а також функціонуванням у масовій свідомості викривленого образу такої особи; проблема здобуття освіти; проблема працевлаштування [3].

Саме доступ до праці є для сучасної людини одним із найважливіших компонентів життя. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю 2006 року визнає право цієї категорії осіб на працю. Зокрема, відповідно до ст. 27 Конвенції «Праця та зайнятість» державами-учасницями визнається право осіб з інвалідністю на працю нарівні з іншими; воно включає право на отримання можливості заробляти собі на життя працею, яку особа з інвалідністю вільно вибрала чи на яку вона вільно погодилась, в умовах, коли ринок праці та виробниче середовище є відкритими, інклюзивними та доступними для осіб з інвалідністю [4]. Тут же зазначається, що держави мають забезпечити належні умови для реалізації такого права, серед яких (пп. е – к) розширення на ринку праці можливостей для працевлаштування осіб з інвалідністю та просування їх по службі, а також надання допомоги в пошуку, отриманні, збереженні та відновленні роботи; розширення можливостей для індивідуальної трудової діяльності, підприємництва, розвитку кооперативів і організації власної справи; працевлаштування осіб з інвалідністю у державному секторі; стимулювання наймання осіб з інвалідністю у приватному секторі за допомогою належних стратегій і заходів, які можуть включати програми позитивних дій, стимули та інші заходи; забезпечення особам з інвалідністю розумного пристосування робочого місця; заохочення набуття особами з інвалідністю досвіду роботи в умовах відкритого ринку праці; заохочення програм професійної та кваліфікаційної реабілітації, збереження робочих місць і повернення на роботу для осіб з інвалідністю [4].

Суспільні взаємозв'язки в сфері трудових відносин є надзвичайно важливим аспектом життя кожної людини, а особливо – людини, яка має певні обмеження через стан фізичного та/або психо-інтелектуального здоров'я. Це не лише можливість забезпечити належний рівень свого існування або певним чином покращити його, а й самореалізація, застосування набутих вмінь та навичок, можливість бути частиною трудового колективу та суспільства, тобто включення у життя суспільства та можливість відчувати себе повноправним його членом.

Можливість працевлаштування для осіб з інвалідністю тягне за собою питання отримання відповідних знань та навичок такими особами. Однак, на цьому етапі виникає низка питань, часто проблемних, які визначають можливість або неможливість реалізації права цієї категорії осіб на працю. Необхідно враховувати неоднорідність даної групи осіб, наявність низки особливостей та відмінностей всередині цього спеціального статусу, які йому притаманні. Зазвичай, ці відмінності обумовлені характером обмежень індивіда.

Українське законодавство передбачає працевлаштування осіб з інвалідністю на підприємствах, в установах, закладах тощо, встановивши негативні наслідки для роботодавця. Згідно із положеннями ст. 19 Закону України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю» 1991 року для роботодавців встановлено норматив робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю у розмірі 4% середньо-облікової чисельності штатних працівників облікового складу за рік, а якщо працюють від 8 до 25 осіб, – у кількості одного робочого місця. Роботодавці самостійно здійснюють розрахунок кількості робочих місць для працевлаштування інвалідів відповідно до нормативу і забезпечують їх працевлаштування [5; 6].

Проте, слід звернути увагу, що більшість роботодавців погоджуються працевлаштувати осіб, які мають деякі вади сенсорного сприйняття (наприклад,

особи з порушенням слуху), або вади фізичного характеру, не пов'язані із порушеннями психо-інтелектуального здоров'я. В той час, як особи з фізичними та/або психо-інтелектуальними вадами майже не мають можливості працевлаштуватися та інтегруватися таким чином у суспільне життя. Це тягне за собою їх маргіналізацію, ізоляцію та низьку соціальну активність.

На наш погляд, створення державою всього спектру гарантій для реалізації права осіб з інвалідністю на працю та на зайнятість є надзвичайно важливим напрямом діяльності як державних, так і недержавних органів, організації та установ. Ми вважаємо, що можливість працевлаштування є надзвичайно важливою складовим елементом інтеграції даної категорії осіб у суспільне життя. Тож, така інтеграція є значним кроком до побудови інклюзивного суспільства як такого, що не має жодних бар'єрів для будь-якої категорії осіб з інвалідністю.

Література:

1. Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для осіб з інвалідністю, ухвалені 20.12.1993 Генеральною Асамблеєю ООН // URL: http://npu.edu.ua/!e-book/book/html/D/ikpp_kpp_Sozhialno-pravovuu_zahust_ditey/100.html Дата звернення: 05.04.2018.
2. Всемирная программа действий в отношении инвалидов (3 декабря 1982 года) // URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_427 Дата звернення: 10.04.2018.
3. Алпатова П.С., Зуб Т.С. та Людина з обмеженими фізичними можливостями в міському середовищі / Алпатова П.С., Зуб Т.С. // Соціологія, 2006. – С. 8-16.
4. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю // URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 Дата звернення: 06.04.2018.
5. Працевлаштування інвалідів // Вісник. Офіційно про податки. Офіційне видання Державної фіскальної служби України. № 6 (910) від 10 лютого 2017 року. // URL: <http://www.visnuk.com.ua/uk/publication/100004080-pratsevlashtuvannya-invalidiv-1> Дата звернення: 05.04.2018.
6. Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю 1991 // Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991, № 21, ст. 252. – URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/875-12> Дата звернення: 05.04.2018.